

Vooraf

Preventie morgen

Dieter Burssens, Peter Goris, Bie Melis & Nicole Vettenburg

Preventie haalt weer volop de krantenkoppen. Borstkankerpreventie zou niet effectief zijn en veel mensen onnodig laten behandelen. Geëmotioneerde slachtoffers willen pestpreventie keihard aanpakken, terwijl anderen roepen dat je dan de complexiteit van pesten onderschat. Bewakingscamera's worden op gejuich onthaald én vurig verketterd. Waar is de tijd dat iedereen enthousiast op de kar sprong van preventie, op weg naar een betere wereld waarin we problemen voorkomen, en blij en goedgemutst kunnen genieten van een risicoloos en veilig bestaan?

Preventie morgen zal niet meer dezelfde zijn als preventie gisteren. Te vaak werd preventie naar voren geschoven als een verhaal met alleen maar winnaars. Maar te vaak blijkt dat preventie niet zo effectief is als we eerst dachten. En te vaak blijkt dat preventie niet alleen gewenste effecten met zich meebrengt, maar ook voor ongewenste neveneffecten zorgt. Baten en kosten. Het is niet meer dan logisch dat mensen vragen stellen bij preventie-initiatieven. Is een aanpak wel effectief? Hoe meet je dat? Welke aanpak is het meest kostenefficiënt? Wat is de impact op de levenskwaliteit van mensen? Wat doet preventie met onveiligheidsgevoelens? Sluit preventie aan bij de noden of behoeften van de betrokkenen?

Preventie opzetten wordt complexer. Gisteren was preventie nog vaak nattevingerwerk. Maar preventie morgen vraagt om een doordachte aanpak die rekening houdt met valkuilen en obstakels die kwaliteitsvolle preventie in de weg staan.

Dit boek brengt belangrijke kritische analyses en biedt handvatten, tips en tools voor een sterke preventiepraktijk. Theoretische bijdragen wisselen af met op ervaring gebaseerde bijdragen uit de praktijk van verschillende sectoren die aan preventie doen.

Over welke preventie hebben we het eigenlijk?

Preventie kun je definiëren als initiatieven die doelbewust en systematisch problemen voorkomen (Goris e.a., 2007). In dit boek ligt de klemtoon op een deeldomein van preventie, de algemene preventie. In tegenstelling tot individuele preventie gaat algemene preventie niet over preventieve acties om problemen te voorkomen bij één persoon, één patiënt of één cliënt. Als je de unieke probleemsituatie overstijgt en een initiatief bouwt om een probleem systematisch te voorkomen op grotere schaal, voor een grotere populatie, dan doe je aan algemene preventie. Al staat zo'n project nooit los van de praktijk die werkt met individuen (zie Goris e.a., 2004).

Algemene preventie is een veelbelovend deeldomein van preventie, omdat ze een meer proactieve aanpak mogelijk maakt. Algemene preventie vertaalt een probleem naar een ruimere doelgroep en kan zo ook effecten hebben voor personen die nog geen hulpvraag stelden of die nog geen risico's vertonen. Het bereik wordt groter. Maar daar zit ook het knelpunt. Net omdat algemene preventie een ruimer bereik heeft, is het belangrijk dat het initiatief goed zit. Want ook de lasten, neveneffecten en financiële kosten reiken verder.

Een voorloper in dit preventieverhaal

Dit boek kwam tot stand onder de vleugels van het Team Preventie Ontwikkeling. Dat bracht eerder al het boek 'Wenselijke preventie stap voor stap' uit (Goris e.a. 2007), dat belangrijke concepten van preventie verduidelijkt: de definitie van preventie en de afbakening van begrippen als individuele en algemene preventie, of primaire, secundaire en tertiaire preventie. Daarnaast werkt dat boek vooral een heldere, ethische visie op preventie uit. Het nodigt uit tot reflectie over de keuzes die je moet maken als je preventie opzet.

Maar het preventielandschap verandert. De laatste jaren dienen zich nieuwe vraagstukken en knelpunten aan. Het boek 'Preventie morgen' legt een breed gamma aan actuele preventiethema's op tafel. Praktijkwerkers, beleidsactoren en wetenschappers belichten die thema's vanuit verschillende invalshoeken. Hun bijdragen uit verschillende sectoren zijn theoretisch, praktisch en gebaseerd op ervaring. Zo komen er bijdragen uit de welzijnssector, de gezondheidszorg, het onderwijs, de bijzondere jeugdzorg, de drugshulpverlening, het stedelijk lokaal beleid, de opvoedingsondersteuning en de criminologie.

Preventie morgen – de wegwijzer

De teksten zijn gelinkt aan zes boeiende thema's voor wie vandaag en morgen met preventie bezig is.

Hoofdstuk 1 bundelt teksten die het concept *emancipatorische preventie* toelichten en naar voren schuiven als ethisch kader voor preventie. Nicole Vettenburg licht de terminologie over emancipatie toe en bouwt de brug met het kader en de visie die we eerder ontwikkelden in het boek 'Wenselijke preventie stap voor stap'. An Victoir en Stefaan Pleysier gaan verder in op het belang van zo'n kader voor preventie-initiatieven in de Centra voor Leerlingenbegeleiding en in criminologische thema's.

Evidencebased preventie is een term die al langer bekend is in de preventiewereld. In hoofdstuk 2 gaat Dieter Burssens in op belangrijke valkuilen van dat kader. Hij reikt cruciale tips aan om toch de effectiviteit van een preventie-initiatief zo goed mogelijk in kaart te brengen. Hilde Geudens en An Sprangers tonen hoe zij concreet evidence-based werken bij Tonuso, een Centrum voor Jeugdhulp.

In hoofdstuk 3 zoeken we onder de noemer van *proportionele preventie* naar handvatten die de kosten en baten van preventie scherp in beeld brengen. Zo vermijd je om bij de keuze van een geschikte preventiestrategie belangrijke kosten, neveneffecten of zelfs baten uit het oog te verliezen. Dieter Burssens wijst de weg in de zoektocht naar proportionele preventie. Daarna brengt Mark Viaene de proportionaliteit van preventie in de gezondheidszorg in beeld. Hij legt belangrijke knelpunten bloot en zoekt een passend antwoord om preventie weer in evenwicht te brengen.

Een cruciale stap in preventieprojecten is de probleemkeuze en -analyse. In hoofdstuk 4 wijst Peter Goris op het belang ervan en hoe die eerste stap een initiatief meteen goed of helemaal niet op de rails kan zetten. Stefan Ramaekers gaat in op hoe opvoedingsondersteuning vandaag werkt, welke probleemanalyse daarachter schuilt en welke sluimerende implicaties dat heeft voor de dagelijkse praktijk. Marijs Geirnaert toont het belang van een doorgedreven probleemanalyse om de complexiteit van drank- en druggebruik te vatten. Daarin zitten de aanknopingspunten om tot een aangepaste en gediversifieerde preventieve aanpak te komen.

In hoofdstuk 5 staat Bie Melis stil bij bekende problemen om preventie vaste voet aan grond te geven in organisaties of sectoren. Ze wijst op de hefboomen die nodig zijn om preventie organisatorisch in te bedden. Jan Vos en Sylvie Lambrechts maken dat heel concreet voor preventie in het algemeen welzijnswerk en het lokaal sociaal beleid. Ze

doen haarfijn uit de doeken wat het belang is van goed ontwikkelde signalering, en hoe je de stap zet van een signaal naar een algemeen preventieproject.

Hoofdstuk 6 plaatst preventie in de bredere ontwikkelingen van onze samenleving. Dirk Geldof leert dat zo'n blik van bovenaf belangrijk is om te weten waar je wél of niet naartoe wilt met preventie. Zijn bijdrage wikkelt zich om de verschillende hoofdstukken uit dit boek en wijst – zoals in hoofdstuk 1 – op het belang van een sterke en heldere visie op preventie. De cirkel is rond.

Bibliografie

- Goris, P., Burssens, D., Melis, B. & Vettenburg, N. (2004). Hulpverlening met een sausje van preventie, *Alert*, (5), 30-43.
- Goris, P., Burssens, D., Melis, B. & Vettenburg, N. (red.) (2007). *Wenselijke preventie stap voor stap*, Antwerpen-Apeldoorn: Garant.